

ISZE tehetségpont

„Alulteljesítő tehetségesekért – tanári műhely” küldetése

Az „Alulteljesítő tehetségesekért – tanári műhely” az alulteljesítő tehetséges tanulók problematikájával, azonosításával, tehetséggondozásával kíván foglalkozni. Szolgáltatás jelleggel nyit az általános és középiskolák felé:

- kapcsolatot épít ki, együttműködik a hasonló, illetve kapcsolódó területekkel foglalkozó tehetségpontokkal. (pl. ELTE Pedagogicum - fejlesztőpedagógusok szakmai egyesülete (FePe), általános iskolák tehetségpontjai, Nógrád megyei és a Bp. II. kerületi Pedagógiai Intézetek, stb.).
- tehetséggondozó programokat dolgoz ki és valósít meg a programba beválogatott tanulóknak
- tanulmányokat készít és publikál
- megosztja a jó tapasztalatot horizontális és vertikális formában.

Az „Alulteljesítő tehetségesekért – tanári műhely” tehetséggondozó munkájának célja:

- felismerni a szabálytalanul jelentkező tehetséget, amikor a tehetséget elfedi valamilyen testi vagy érzelmi sérülés, zavar (specifikus tanulási zavarok, figyelemzavar, hiperaktivitás)¹
- segíteni az alulteljesítő tehetségeseknek az alulteljesítésük okainak feltárásában
- segíteni az alulteljesítő tehetségeseket abban, hogy pontosabban feltérképezzék képességstruktúrájukat, ismerjék meg erős, illetve gyenge oldalukat
- lehetőséget nyújtani az erős oldal megerősítésével a gyenge oldal fejlesztésére
- intellektuális kihívás²; kreativitásfejlesztés; attitűd, viselkedés és személyiségjegyekben megmutatkozó gyengeségek³ kiegyenlítésére, valamint társas készségek⁴ fejlesztésére irányuló 60 órás tehetséggondozó programok kidolgozása
- olyan érzelmi közeget biztosítani, amely biztonságot és szabadságot ad a tehetségeseknek. Egy ilyen közegben a gyermek örömet leli a tanulásban, élvezni fogja a munkát, a kutatást. Szabadság nélkül „kiszárad és elpusztul” (Einstein, 1949)
- érdeklődést kelteni, biztatni, olyan körülményeket teremteni, amelyek között minden gyermek saját képességeinek megfelelően cselekedhet⁵
- a feladatok divergens megközelítési módjával serkenteni a kreatív gondolkodást
- biztosítani, hogy a különböző iskolákból érkező alulteljesítő tehetségesek „olyan társakkal, személyekkel kerüljenek kapcsolatba, akik fejlődésüket katalizálják”⁶

¹ kettős címkéjű típus (Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó, 2007, 88-90. old.)

² gazdagítás, dúsítás elsősorban alkalmazói informatika (pl. képszerkesztés, videoszerkesztés, honlapszerkesztés, interaktív eszközök használata) témakörökben interdiszciplináris kitekintéssel

³ alacsony önértékelés, motiválatlanság, felelősség alóli menekülés, kihívások kerülése, külső kontrollalattitűd

⁴ önérvényesítés, vezetés, együttműködés, vita, érvelés

(Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó 2007, 88-90. old.)

⁵ Erika Landau: Bátorság a tehetséghez, Calibra Kiadó, 1997, 18. old.

⁶ Gyarmathy Éva: Gyarmathy É. (2002) Alulteljesítő tehetségesek. Az általánostól a különösig. Pszichológia különszáma, Gondolat, Budapest. 251-275.

- hozzájárulni ahhoz, „hogy minél nagyobb esélye legyen még a legrögösebb úton fejlődő tehetségnek is a megjelenésre”⁷
- felhívni a pedagógustársak figyelmét arra, hogy „A tehetségpopuláció nemcsak a valamely mérőeljárásokkal kiválasztott felső százalékokat jelenti, hanem az átlagos és az átlag alattinak mutatkozóak között is *elszórtan* jelen van.”⁸
- kapcsolatot tartani, együttműködni, valamint egyéni tanácsadást biztosítani a programokba bevont tanulóknak, szüleiknek, tanáraiknak.
A foglalkozások mottója: „*Segítsük a gyereket azzá válni, amivé képes*”⁹
Az együttműködés tartalmi vonatkozásai a következőképpen foglalhatók össze:
 - „*célok tisztázása, egyeztetése, azonos követelményrendszer kialakítása,*
 - *a tanuló megismerése, tehetségének felismerése,*
 - *a fejlődés közös értékelése,*
 - *a pedagógus tanácsa, módszertani segítségnyújtás,*
 - *a gyerek érzelmi támogatása, elfogadása, odafigyelés,*
 - *közös programok szervezése,*
 - *pályaválasztás irányítása.*”¹⁰

Az „Alulteljesítő tehetségesekért – tanári műhely” tehetségazonosítási elveinek bemutatása:

Az „alulteljesítő tehetségesekért – tanári műhely” a tehetségazonosítást *egy folyamatnak* tekinti. Az azonosításban a gyermek készségeinek és képességeinek megfigyelését helyezi előtérbe.

Az azonosítás szakaszai:

1. **Iskolai tapasztalatok, megfigyelések gyűjtése:** Első megközelítésben, a tanulókat saját közegükben, saját iskolájukban, az őket tanító pedagógusok ismerik a legjobban. Ők figyelhetnek fel a megvalósított és elvárható teljesítmény közötti különbségre, a különbség mértékére. Ugyanakkor fontos a szülő véleménye és a társak véleménye is. A tanuló önjellemzése is meghatározó a pedagógus-szülők-társak attitűdskálákon mért véleményének tükrében.¹¹
2. **Tehetségazonosítás az ISZE tehetségpontban:** Tehetségpontok közötti hálózatos kapcsolatok, az ISZE tehetségpont saját kommunikációja (honlap¹², INSPIRÁCIÓ¹³ újság) révén az alulteljesítő tehetséggyanús tanulók tanári vagy szülői javaslatra¹⁴ eljuthatnak az ISZE tehetségpontba, ahol szakemberek (pszichológus és tehetségfejlesztési szakértő) segítségével feltérképezzük a tanuló képességstruktúráját:
 - Az ISZE tehetségpontba történő tehetségazonosítás egy egyéni kognitív profil felvételével¹⁵ kezdődik. Ez a vizsgálati eljárás: „Elsősorban az iskolai oktatásban hátrányba kerülő alacsony szocio-kulturális háttérű és specifikus tanulási és/vagy

⁷ Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó 2007, 177. old.

⁸ Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó 2007, 177. old.

⁹ Erika Landau: Bátorság a tehetséghez, Calibra Kiadó, 1997, 14. oldal

¹⁰ Balogh László: Iskolai tehetséggondozás, Debrecen Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, 2004, 188. old.

¹¹ tanár megfigyelései: a tanuló jellemzése; szülő, tanuló társak véleményét tükröző értékelőlisták, tanuló társak szociometrikus véleményét vizsgáló kérdéssor

Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó 2007, 162-164.

¹² www.isze.hu

¹³ Informatika-Számítástechnika Tanárok Egyesületének (ISZE) elektronikus folyóirata, elérhető

http://www.isze.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=62

¹⁴ jelölés és önjelölés

¹⁵ <http://www.contenet.hu/kptest/>

figyelmi funkció zavarokkal küzdő diákok kezeléséhez járulhat hozzá”¹⁶. A profil kiértékelése képet ad a tanuló erősségeiről és gyengeségeiről.

– Ezt követően a tanulók további papír és ceruza alapú tesztek (memória-, emlékezet-, figyelem mérése), absztrakt és elvont fogalom csoportosításokat végeznek. Így még árnyaltabb lesz az erős és a gyenge oldalról kapott kép.

– Az eredmények kiértékelése után a tanulóknak lehetősége nyílik a szakemberekkel folytatott beszélgetésre. Ez a beszélgetés további információkat adhat az alulteljesítés okainak¹⁷ feltárásában.

3. A problémák azonosítása után beválogatjuk a tanulókat a 60 órás tehetséggondozó programba. A programba való felvételtől szakemberekből álló bizottság dönt, a rendelkezésre álló valamennyi adat, információ súlyozott figyelembevételével. Az eljárásról jegyzőkönyv készül. A teljes tehetségazonosítási folyamatban a tanulók nevük feltüntetése nélkül, véletlenszerűen generált kódszámokkal vesznek részt. Amennyiben, a tehetségazonosítási folyamatok során olyan tehetségtypussal, speciális területtel találkozunk, amely nem az ISZE tehetségpont szakterülete, akkor a tehetségpontok kialakuló hálózatán továbbítjuk a tanulót¹⁸ a megfelelő tehetségpontba.
4. **Tevékenység során történő tehetségazonosítás:** A tehetségazonosítás szakasza nem ér véget a programba való beválogatással, hanem folytatódik a tehetséggondozó program megvalósítása, a tehetséggondozás teljes időtartama alatt is. A tanulókat a program keretében, *sokféle képességet érintő sokféle tevékenységgel kínáljuk meg*. A tanulók tevékenységének folyamatos megfigyelése tehetségazonosításuk fontos eleme lehet.

Így megfigyelhető, hogy egy részleges siker/kudarc után a siker-öröm vagy kudarc-félelem hajtóerőt mozgósítják inkább¹⁹; milyen a munkamódszerük, milyen a tevékenységük intenzitása, motivációjuk, társaskészségeik stb.

Landau és munkatársai a tehetséges gyerekeknél az alábbi tulajdonságokat figyelték meg²⁰:

- az észlelés jellemzői („naiv szem”, nyitottság, érzékenység, differenciálás, összefüggések meglátása, humor);
- Gondolkodási képességek (képzelőerő, asszociációk könnyedsége, jó emlékezet, fluencia, flexibilitás, eredetiség, kombináció, komplexitás, kidolgozottság, organizált, önálló újrafogalmazás, ítéletalkotás felfüggesztése)
- Lelki tulajdonságok (vakmerőség, örömkészség, kitartás, ambiguitás-tolerancia, függetlenség, érvényesülési vágy)
- Viselkedés (játékos, domináló, kalandvágyó, nem ismeri el az autoritást, nem tűri el a szűk kereteket, dacos)

5. A tanulókat a program időtartama alatt és után **egyéni tanácsadásban** részesítjük. Igyekszünk kapcsolatot kialakítani a családdal, a szülővel, a tanulót saját iskolájában tanító pedagógussal. A szülő-pedagógus-programmegvalósítók találkozókat szervezünk.

¹⁶ www.diszlexia.hu, Dr. Gyarmathy Éva: KognitivProfilTeszt

¹⁷ Az alulteljesítők tipikus csoportjai: Szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű tehetségesek; Etnikai kisebbségekhez tartozó tehetségesek; Önbizalomhiányos lányok (félelem a sikertől, „Csipkerózsika” és „szélhámos vagyok” szindróma); Képességeikben hátrányos tehetségesek; Specifikus tanulási zavarokkal küszködő tehetségesek.

¹⁸ A tanuló és szülője írásos engedélyével

¹⁹ Mohás Livia: Ki tudja, mi a siker?, Budapest Móra Könyvkiadó, 1986

²⁰ Erika Landau: Bátorság a tehetséghez, Calibra Kiadó, 1997, 29. oldal

A dústító²¹ és személyiségfejlesztő 60 órás tehetséggondozó programok megvalósítása során a következő területeket kívánjuk fejleszteni²²

„Összehasonlítás	Absztrakt gondolkodás
Kreatív gondolkodás	Kritikai gondolkodás
Felfedezés, tényfeltárás	Problémamegoldás
Érdeklődés, emlékezőképesség	Problémakezelés
Önálló gondolkodás	Problémameghatározás
Általánosítás	Döntésképeség
Jövőre orientált gondolkodás	Analízis
Szorgalom, igyekezet	Értékelés
Szintézis	Tervezés
Vezetőképeség	Szervezés
Természettudományos képességek	Lényegkiemelés
Figyelem	Olvasottság
Íráskészség	Könyvtár használatában való jártasság
Erkölcsetikai gondolkodás	Emberbaráti attitűdök
Önértékelés fejlesztése	Teljesítménymotiváció
Szakterületek, határtudományok	Emlékezet erősítő, memóriafejlesztő
Kölcsönös összefüggések felismerése	Stratégiák felismerése”

A tehetséggondozó programok mottója: „Sokféleség kell, hogy megtalálja kifejezőeszközét”²³

A megvalósított tehetséggondozó programok eredményességét **hatásvizsgálattal** kívánjuk mérni. A mérések időpontjai: (1) amikor a tanuló belép a tehetséggondozó programba, (2) egy év múlva; (3) két év múlva. Az (1) és a (3) mérés alkalmával értékpreferencia²⁴ és énképvizsgálatot²⁵ is végzünk. A vizsgálatokat a műhely pszichológusa és tehetségszakértő végzi. A teszt kiválasztásánál figyelembe vesszük a mérési és azonosítási eljárások fontos kritériumait, mint a relevancia, reliabilitás (megbízhatóság), validitás (érvényesség), normatívák (szabályok), plafonhatás, tesztelőség.²⁶

A tehetséggondozó programokba bevonható tehetségígéreték köre:

A célzott tehetségígéreték várhatóan az alulteljesítő tehetségígéreték tipikus csoportjaiba tartoznak:

- Szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű tehetségesek;
- Etnikai kisebbségekhez tartozó tehetségesek;
- Lányok (félelem a sikertől, „Csipkerózsika” és „szélhámos vagyok” szindróma);
- Képességeikben hátrányos tehetségesek;
- Specifikus tanulási zavarokkal küszködő tehetségesek.

A problémák többszörös átfedésekkel, halmozottan is jelentkezhetnek.

²¹ mélyebb és átfogóbb ismeretanyag alkalmazói informatika, IKT eszközhasználat témakörökben

²² A tehetségfejlesztés pszichológiája, szöveggyűjtemény, összeállította és szerkesztette: Balogh László-Herskovits Mária-Tóth László, KLTE, 1998

²³ Gyarmathy Éva: A tehetség – Hátere és gondozásának gyakorlata, ELTE Eötvös Kiadó, 2007, 205.

²⁴ Szekszárdi Ferencné (szerk.): Az osztálytükörről a falfirkákig - Módszerek (nem csak) osztályfőnököknek OKI, Bp., 1992., Szekszárdi Júlia: „értékek árfolyama” értékpreferencia-vizsgálat kérdőívvel (lásd még: Fülöp Márta Marianna: Tehetséges serdülők énképvizsgálata, BME, 2004 – szakdolgozat, témavezető: Dr. Bodnár Gabriella)

²⁵ Vizsgálati eszköz: Kósáné Ormai Vera – Porkolábné Balogh Katalin – Ritoók Pálné: Neveléslélektani vizsgálatok, Tankönyvkiadó, Budapest, 1984, 383. oldal, énkép-szociális énkép attitűdskála (lásd még: Fülöp Márta Marianna: Tehetséges serdülők énképvizsgálata, BME, 2004 – szakdolgozat, témavezető: Dr. Bodnár Gabriella)

²⁶ Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusa és azonosítása, ELTE Eötvös Kiadó 2007, 173-175.

Az iskolában többségük átlagosan, néha az átlag alatt teljesít, sok esetben a viselkedésük sem kifogástalan. Ugyanakkor tehetségre utaló tulajdonságokkal, viselkedésmóddal rendelkeznek, az általuk szívesen végzett tevékenységben motiváltak.

Ilyen viselkedésmódok²⁷ például:

- *szülők megfigyelései:* „Sokszor felteszi a kérdést, hogy mi lenne, ha?”; „A barátai kissé furcsának találják.”; „Kedveli a színeket”; „Álmodozó, elmerül a gondolataiban.” stb.
- *tanárok megfigyelései:* „Kísérleteket véget ismerős tárgyakkal, hogy megtudja alkalmasak-e valami másra is, mint amire egyébként használják őket.”; „Az előírtnál bonyolultabban játssza a játékot.”; „Játékokat talál ki az iskolaudvaron”; „Szeret építeni, megjavítani és konstruálni dolgokat”; „Részletgazdag képet rajzolnak.” stb.

A tehetséggondozó programok megvalósítása során alkalmazott módszerek:

- egyéni, párosmunka, csoportmunka
- gondolattérkép módszere
 - a verbalitás és a vizualitás egyidejű megjelenítésére²⁸
 - „A gondolattérkép készítés bármely szervezési feladatnál az ötletvihar folyamatát bátorítja ... értékes eszköze lehet egy projekt tervezésének és megvalósításának.”²⁹
- projektmódszer:
 - elsőségi az ismeretfeldolgozást, gazdagítást, a vertikális tanulást
 - valós problémahelyzetet vett fel, valós megoldások kereséséhez vezet
 - „A projektkidolgozás folyamatában a gyerek valódi önállóságán van a hangsúly, s a pedagógus szerepe inkább indirekt, facilitátor, szupervizor, tanácsadó, a folyamatok katalizátora. ... a pedagógus „megfigyelheti a gyereket önálló egyéni vagy kooperatív munka közben, és erről személyre szabott feljegyzéseket készíthet. Megismerheti eddig az iskolában ki nem derült tárgyi tudásukat...”³⁰. A módszer így alkalmas:
 - a kreatív-produktív tehetség azonosítására
 - a lemorzsolódó tehetségek³¹ azonosítására
 - „a tehetséget területével együtt azonosítja”³²
- portfólió módszere:
 - a tehetséggondozó program dokumentálására: „a teljes projekttevékenységet végigkísérő portfóliókészítés – tudatossá teszi a tanulás tanulásának folyamatát, a sorrendiség betartását, a helyes munkastílusra törekvést.

²⁷ Tehetségesek viselkedésmódjára utaló szülői és tanári megfigyelések, Torrence vizsgálata, A tehetségfejlesztés pszichológiája, szöveggyűjtemény, összeállította és szerkesztette: Balogh László-Herskovits Mária-Tóth László, KLTE, 1998, 50. old.

²⁸ Gyarmathy É. (2003) Gondolattérkép. Tanulásmódszertani évkönyv 2003-2004. Metódus-Tan, Budapest. 167-174. old

²⁹ Paul Roeders – Gefferth Éva: A hatékony tanulás titka, Trefort Kiadó, 2007

³⁰ M. Nádas Mária: Projektoktatás, Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2003, 37. old.

³¹ érdeklődési körük az iskolai tanterven kívül esik

³² Gyarmathy: Komplexitás és kímélet a tehetségek ellátásában, 2008,
www.tehetssegpont.hu/dokumentumok/tehetkonfgyorasztal13.doc

Önállóságot, függetlenséget, kreativitást, társaskészségeket fejleszt, elősegíti az autonóm tanulóvá válást.”³³

- A portfólió „további előnyeiként tarthatjuk számon a tanulásért, fejlesztésért és értékelésért fennálló felelőség megosztását, a fogalmak időben elnyújtott kialakulásának lehetőségét³⁴, a fejlett kooperatív csoporttevékenységet, az önértékelés és az önkép fejlődését.”³⁵

A tehetséggondozó program elvárható eredménye:

- rövidtávon:
 - 60 órás projektalapú tehetséggondozó program kidolgozása³⁶
 - alulteljesítő tehetséges tanulók beválogatása
 - hatásvizsgálat (1) mérésének elvégzése
 - 60 órás projektalapú tehetséggondozó program megvalósítása
 - a kreatív-, földalatti-, lemorzsolódó és kettőscímkéjű tehetségek azonosítása
 - szülő bevonása a programba (kapcsolatfelvétel, találkozók, tanácsadás)
 - kapcsolatfelvétel az általános iskolákkal
 - a program kommunikációja: cikkek, tanulmányok elkészítése és publikálása
 - kiadvány elkészítése a tanulói munkákból
- középtávon
 - a tehetségpontok hálózatának megerősítése, bővítése
 - hatásvizsgálat (2) es (3) mérésének elvégzése
 - Az alulteljesítés mértékének csökkenése; a tanulási motiváció növekedése; reális önértékelés és énkép kialakulása; külső kontrollos attitűd megszűnése; kihívások vállalása; felelőség vállalása
- hosszútávon
 - esélykülönbség mérséklése, a tehetséggondozási szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés
 - módszertani kultúra fejlesztése (kiadványok, cikkek, honlap)
 - a hálózat működésével az oktatás minőségének javítása

.....
Fülöp Márta Marianna
ISZE vezető oktató
tehetségfejlesztési szakértő

³³ Fülöp Márta Marianna: Tehetséggondozó projekt készítése és használata alulteljesítő tehetségeseknek az informatika segítségével, ISZE kiadvány, 2009, 67. old.

http://www.isze.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=100

³⁴ Megjegyzés: Különösen fontos az alulteljesítő tehetségesek alulellátott, illetve tanulási zavarokkal küszködők csoportja esetén.

³⁵ Falus Iván – Kimmel Magdolna: A portfólió, Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2003, 54. old.

³⁶ A képzés tervének kidolgozása. A képzésben szereplő témákhoz óravázlatok (résztémaszintig) elkészítése.